

Rerum Naturalium Fragmenta No. 111

Gombáskönyv kezdők részére,
IX.
Szemere László

111-117. Fülőkegombák	3
118-122. Laskagombák	11
123-134. Tölcsérgombák és tőkegombák	15

Budapest
1937

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

Budapest II., Lövőház-u. 22/a

111-117. Fülőkegombák

111. Széles-lemezű fülőkegomba.

Collybia platyphylla Pers.

K. Alig púpos, közép nagyságú, sima, ha nedves, ha száraz, sugarasan repedező. Szürkés-zöldes-barna. Világos, vagy sötétebb is. 12 cm-ig nő.

B. Különféle hosszú, sűrűn álló 2 cm széles, karéjos, tönkhöz legfeljebb egy foggal illeszkedő lemezei fehérek vagy piszkos sárgák.

T. Zsenge, 8-12 cm hosszú, 1-1.5 cm széles, belül üreges. Fehér, vagy piszkos sárgás-zöldes, vékonyan sávozott, vagy eres.

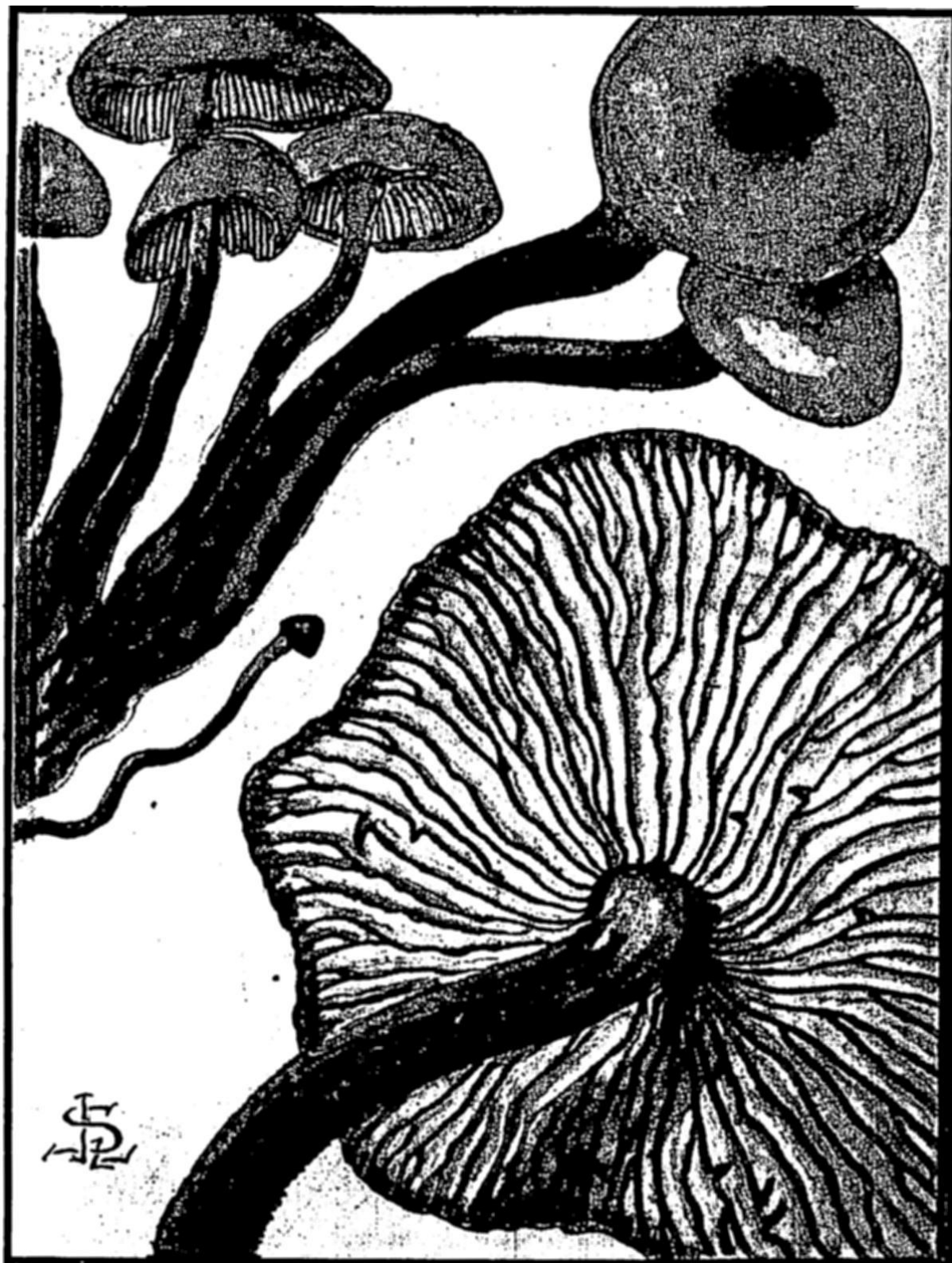
Húsa fehér, fiatalon nemcsak a lemezes kalap, de tönkje is élvezhető. Nyáron és ősszel terem. Bp. Némely szerző gyanús-nak írja.

112. Vékony-szárú fülőkegomba.

Collybia dryophila Bull.

K. Kevéssé húsos, apró (2-7 cm) púpos, majd szétterülő, színe világos fehéres okker, vagy sárgásbarna. Középen rendszeren sötétebb. Öregje barnán foltos, pettyes.

B. Különféle hosszú, sűrűn álló, fehéres vagy sárgásbarnás lemezei foggal támaszkodnak a tönkre.

116. Téli fülőkegomba.
Collybia volutipes Curt.

T. 3-8 mm vastag. 8 cm-ig növvő rendesen hajlott; csöves, alul néha nemezes. Barnás, barnásvöröses.

Íze, szaga kellemes. Ehető és szárazon eltéve is jó, főleg leves ízesítésére. Akad ugyan szerző, aki gyanúsnak tartja, amint-hogy némely fülőkegomba lehet is kisebb mértékben ártalmas, de ez nem tartozik azok közé. V-XI. Bp.

113. Gesztenyevörös fülőkegomba.

Collybia butyracea Bull.

K. Nagysága, mint 112-é. Sima, nyirkos, zsírfényű, barnásvörös, főleg a kalap közepe, majd fakóbb. Domború, alig púpos.

B. Puha, sűrűn álló, különféle hosszú lemezei fehérek, vagy szürkések, élük azonban ekkor is fehér.

T. Fenn keskenyebb (½-1 cm), alul szélesebb (2 cm-ig), 8 cm-ig növvő, kemény, *alul nemezes* is (fehéren) egyébként a színe világosabb vagy sötétes barna, vagy vöröses.

Csak a kalapja élvezhető. Nyáron és ősszel terem. Hasonlít 112.-höz, mint azt, úgy ezt is *némely szerző gyanúsnak tartja*.

114. Gyökeres fülőkegomba.

Collybia radicata Relh.

K. Alig púpos, majd szétterülő, lehet felhajló is, mint 115. Szürkésbarnás, sávozott peremű, vékony húsú, kb. 7 cm-ig nő.

B. Ritkán álló, különféle hosszú, kb. ½ cm széles lemezei fehérek.

T. 15 cm-ig nőhet, vastagsága csak 4-6 mm. *A földben még egy gyökérszerű fás része is van.* Felül fehéres, alul barnába átmenő. Szívós, szálakra foszló.

Állítólag csak a kalapja élvezhető, igaz, hogy ha nem is mérges a tönkje, akkor se enni való, mert rágós lenne. Kora nyártól terem. Bp.

Körülbelül 40 féle fülőkegomba fordul elő Magyarországon. Ezentúl már nem fogom felemlíteni e könyvben, hogy valamely gombanemnek hány faja fordul elő nálunk. Mindenik nemből jóval több mint amennyit e könyvben ismertethetek!

115. Hosszú-szárú fülőkegomba.

Collybia longipes Bull.

K. 114.-hez általában hasonló, de a kalap (s a tönk is) *bársonyos, molyhos*; hol világos-barna, hol sárgásbarnás vagy gesztenye színű, a púp felé sötétebb. 3-7 cm széles lehet.

B. Ritkán álló, hozzánőtt, különféle hosszú, fehér lemezei az állottabb gombán barnuló élűek.

T. Kívül barna, a tönk alatt csaknem fehér, egész hosszában bársonyderes. *Lefelé fokozatosan vastagodó, 20 cm-ig nőhet.* Foszlós.

Nyáron és ősszel terem. Bp. Húsa fehér. Hasonló 114.-hez, de annak tönkje gyökeres. Ehető, de a szára nem, mert az rágós.

116. Téli fülőkegomba.

Collybia velutipes Curt.

K. Élénk sárgásbarna, néha felhőzetesen világosabb, közepe sötétebb. Pereme néha sima, néha bordás. Alig púpos, dombrú, hamar ellaposodó. 3-8 cm átm. Sima, fényes.

B. Világos okker sárgás lemezei egy foggal illeszkednek a tönkhöz, öblösen kiszélesednek. Sűrűn állanak.

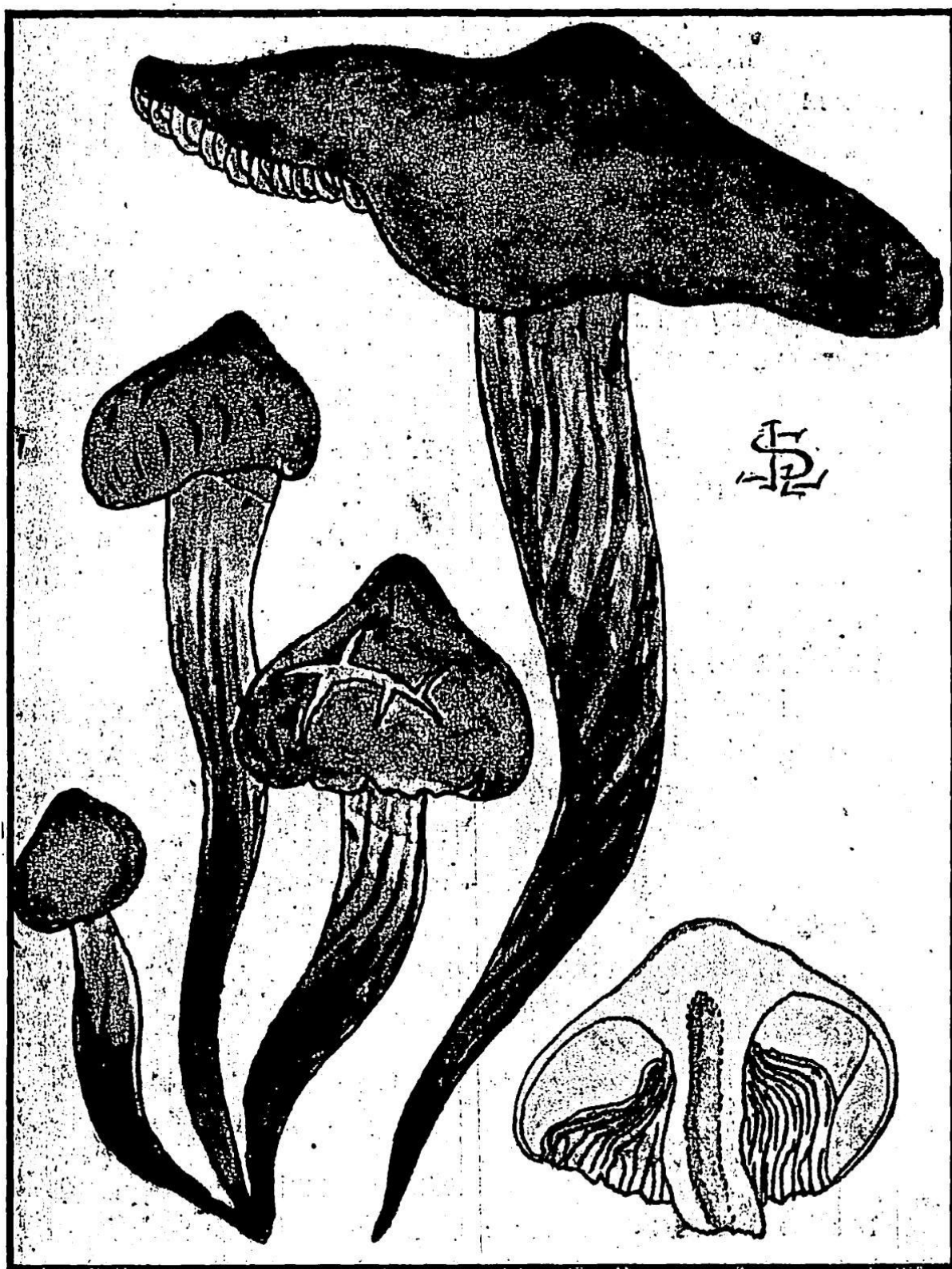
T. Míg fiatal, sárga, később zöldes vagy sárgás vörösbarna, csak teteje sárga és sima. Jellegzetes gyökérkéje van, mely jól kihúzható, ha a gomba földön nőtt, míg a fatönkbe beszakad.

Körülbelül egyforma vastag, de az öreg gomba tönkje sokszor szétlaposodik.

Egy csoportból sok nő ki. Csöves. Magassága lehet 10 cm, vastagsága 5-12 mm. De néha igen kurta a tönkje.

Húsa sárgásszürke, édeskés, halszagú. Csak a kalapját készítsük el. Jóízű, ha nem is a legfinomabb gomba. Ecetbe rizike módjára is el szokták tenni.

Földön, vagy korhadt fatuskón terem, késő ősszel, enyhe időben télen is. Ha fagy éri, növése szünetel, s a fagy elmúltával tovább nő. Mindenütt közönséges. Bp.

117. Közönséges fülőkegomba.
Collybia fusipes Bull.

117. Közönséges fülőkegomba

Collybia fusipes Bull.

K. Majdnem félgömbös, később púpos harangalakú, szétterülő-10 cm-ig növvő. Barnásvörös, hol világosabb barna, hol meg egészen csokoládébarna, nem repedésszerű.

B. Piszkos okker-sárgás, barnás, vagy zöldes árnyalatú. Különféle hosszú lemezei a tönktől élesen el vannak választva.

T. Többé-kevésbé odvas, gyakran *csavart és lapos*, szálakra hasadozó, lenn barnásvörös, fenn világosabb és néha vékonyabb is. *Fenn a kalap húzából kifordítható.*

Húsa fehéres, íze és szaga nem éppen kellemetlen, gombaillatú.

E gomba már leginkább fán (lenn a tövén) és pedig tölgyfán vagy körülötte a földön csoportosan terem, kora nyártól késő őszig. Bp. Hűvösvölgy.

Kemény húsa dacára jóízű, főleg sózva a kalapok, a tűzhely vasán sütvén. *Némelyeknek megárt.* Többen értesítettek erről engem. *Esős időben ne gyűjtsük.*

Ez a fülőkegomba igen jól szárad. Aszaltan szaga közömbös, íze édeskés. A kalap felszíne barna, sötét csokoládébarnaig. A repedések világos lilásbarna színnel száradnak.

A bélés is ilyen, világos szürkésbarna, lilás árnyalatú, de néhol barna foltos.

A gomba húsa is ilyen színű, de kissé világosabb, ha pedig eltörünk egy-egy darabkát, az így támadt húsfelület színe sárgásbarnával igen gyengén árnyalt fehér.

Ezért az aszalt gomba szép tarka. A darabkák pattanva törnek el.

(Szemere L.: *Gombáskönyv kezdők részére*, Budapest, 1926, p.129-134)

118-122. Laskagombák

118. Közöséges csengettyűgomba.

Pluteus cervinus Schff.

K. Kissé húsos, eleinte harangalakú, majd szétterül egész 14 cm-ig. Eleinte sárgásbarna, majd szürkésbarna, szálakra, kor-pákra szakadozó.

B. Különféle hosszú, szabadon álló, sűrű, széles, öblös lemezei *eleinte fehéresek, utóbb hús-vörösek.*

T. 10 cm hosszú, és 1.5 cm szélességig nőhet. Fehér, olykor barnás, hullámos haránt-csíkok alakjában elhelyezkedő foltokkal.

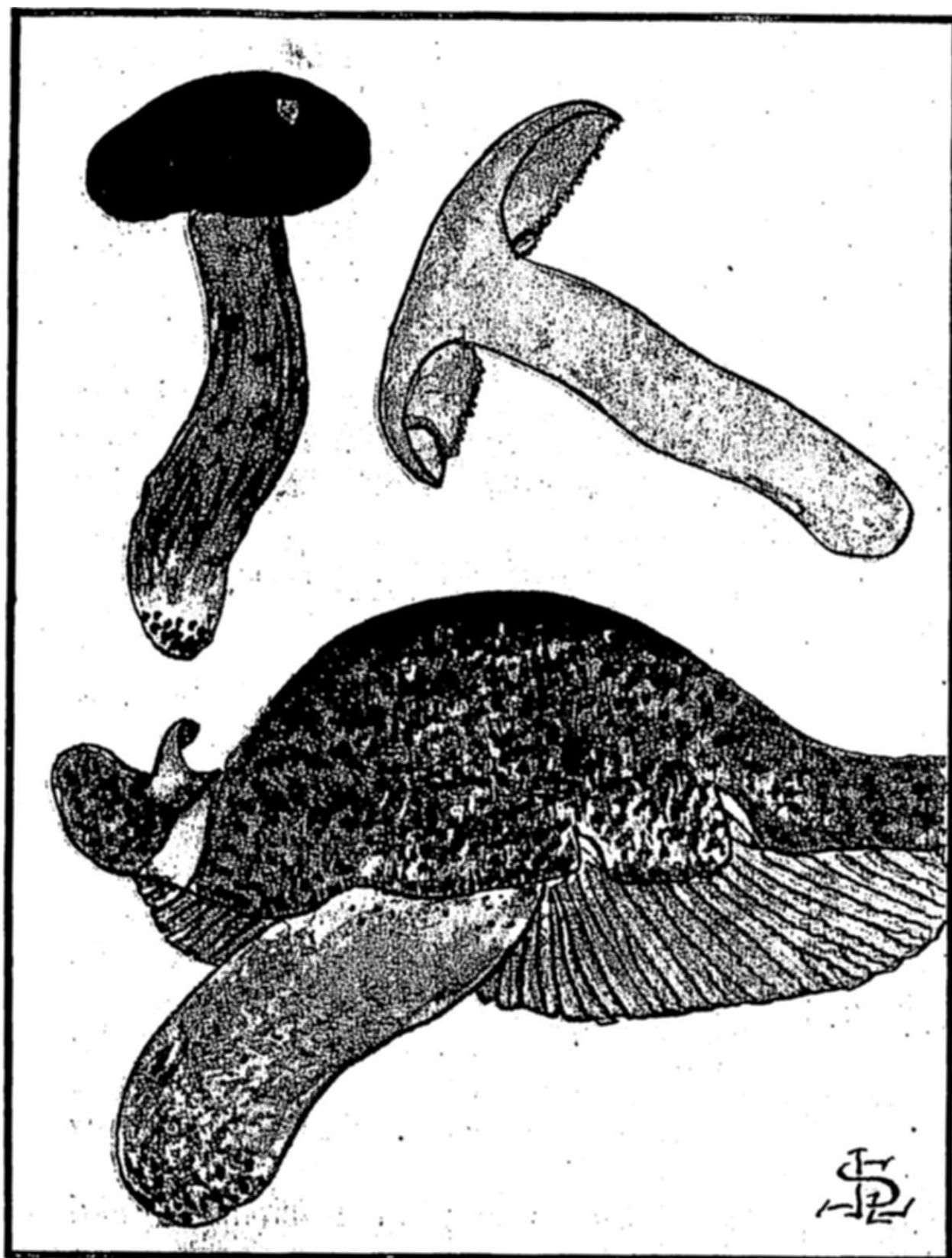
Májustól októberig terem, fűrészporon, tönkökön. Ehető. Igen elterjedt és-változékony faj. Egyik változata lehet tiszta fehér is. Máskor meg igen sötét. Tönkje se mindig mintázott, néha csak szálak. Bp.

119. Bársonyos pereszker-gomba.

Tricholoma rutilans Schff.

K. Kevésbé rendes pereszker-gomba alak, tompa púpos kalapja utóbb szétterül. Felszíne eleinte bíborvörös, végül sárga alapon vörös v. testszínűen pihés, foltos lesz. 12 cm-ig nő.

B. Lemezei különféle hosszúak, arany-sárgák.

119. Bársonyos pereszkegomba.
Tricholoma rutilans Schff.

T. Színe mint lemezé, *de vörös futtatással, korpával a kalap alatt.* Színe igen világos (sárgás-fehér) is lehet.

Nyártól őszig terem, különféle öregebb fán vagy tönkön. Más fajjal össze nem téveszthető jó ehető gomba. A földön termő pereszker-gombákat 68-78. számok alatt közöltem.

120. Pihés laskagomba.

Pleurotus dryinus Pers.

K. Fehéres, olykor világosbarna pikkelyektől s az elfoszló fátyoltól cafatos. Félgömbös, majd ellaposodó kalapja merev. 8 cm-ig nő. Pereme teljes.

B. Vékony, tömött, *fehér* lemezei *szárazon sárgák.*

T. Közel a kalap széléhez álló, rövid, kemény. Fehér, finoman korpás, pikkelyes.

Leginkább tölgyfán (gerendán, tuskón) csoportosan terem. X-XI. Ehető.

121. Szilfalaska.

Pleurotus ulmarius Bull.

K. Eleinte domború, később lapos, 30 cm-ig növvő. Sima, *idős korában táblásan repedezett,* olykor barnán foltos, egyébként fehéres vagy igen világos dohányszínű (okker).

B. Sűrűn álló, különféle hosszú *lemezei a tönk felől kikanyarítottak.* Színük fehér.

T. Néha hajlott és többnyire a kalap széléhez közel álló, tömött. 10 cm-ig nő, 3 cm vastagságig. Lefelé vastagodó és nemezes. Fehér vagy világos okker.

Íze, szaga kellemes, szélteben eszik is, télire be is savanyítják. Szilfán, de bükk- és nyárfán is terem. IX-XI. Ehető.

122. Közöséges laskagomba.

Pleurotus ostreatus Jacq.

K. Hol szabályos, hol féloldalas, kagylóalakú, szóval változatos. Nagyra (30 cm-ig) nőhet. Sima. Színe eleinte sötét ibolyás-fekete, később világosabb, majd hamuszínű, néha barna vagy sárgás.

B. Ritkán álló, *különféle* hosszú, *mélyen lefutó s egybefolyó* lemezei fehérek.

T. Tömött, fehér, sima, alant szőrös is. 2-6 cm hosszú, 1-3 cm vastag.

Húsa fehéres, íze édeskés; szaga is jó. Míg fiatal, keresett jó éti gomba, bőven is terem. Az idős gomba rágós. Különféle élő lombos fán vagy azok tuskóin szeptembertől télig nő. Bp. Zugliget.

Színét szárítás után is megtartja, csak vízenyősségétől eredő áttetszőségét veszti el. Jól szárad, de mint a fán termett gombák legtöbbje, ez is rágós, nem elsőrendű gomba. Leginkább gombapor szaporítására érdemes szárítani.

(Szemere L.: Gombáskönyv kezdők részére, Budapest, 1926, p.134-137)

123-134. Tölcsérgombák és tőkegombák

123. Világító tölcsérgomba.

Clitocybe zizyphina Viv.

K. Eleinte domború, legfeljebb közepén beütött, utóbb tölcséres, behasadozó, barnás, majd narancsszínű, közepén sötétebb. 10-15 cm-ig nőhet.

B. Keskeny, különféle hosszú, csipkés-hullámos, eleinte piszkos-sárga, majd arany-sárga lemezeinek éle vörös-barna. *Tönkre mélyen lefutó.*

T. Élénk vörös-barna, a lemezekbe sárgás-barnán megy át. Csoportosan növvő, az idősök szára 15-20 cm-ig is nyúlik. Tömött.

Húsa szép sárgásfehér vagy sárga, főleg a tönkben sötétebb is kissé. Íze kissé csípős, szaga korhadó levélre emlékeztet. Fatönkökön nyáron terem. Nem mérges, sokan eszik, de *ajánlatos elkészítés előtt leforrázni*, mert anélkül hánytató hatású. Az érett gomba lemeze éjjel 1-2 napig foszforeszkál. Bp. Húvösvölgy, Zugliget, a Normafához legközelebb eső gyér nyárfaligetben.

Ha a tönk oldalt áll, akkor ez a gomba a *Pleurotus olearius* DC. nevet is viselheti.

123. Világító tölcsérgomba.
Clitocybe zizyphina Viv.

124. Közönséges nyárfagomba.

Lentinus tigrinus Bull.

K. Beütött, majd tölcséres, legvégül fodros, hasadozott. 4-12 cm átmérőjű. Fehér vagy piszkosfehér, sötétebb (zöldes piros, sőt fekete) belenőtt pikkelyekkel.

B. Lemezei messze lefutók, keskenyek, sárgásak, különféle hosszúak, fűrészes élűek.

T. 10 cm-ig nő, szilárd, tömött, fehér vagy piszkosfehér. Pikkelyes.

Húsa fehér, gyakran pirosuló (a sebeknél), a tönkben sárgás. A friss gomba felületén néha sárga foltok támadnak. Bőrnemű, rágós, éppen csak hogy ehető, de közönséges lévén, gyakran eszik is.

Áprilistól októberig öreg fatörzseken, oszlopokon terem. Bp. Egyszer találtam a Hidegkúti úton.

A *Lentinus* nem többi gombáit is a fűrészes élű lemez jellemzi.

125. Nyeletlen cölöpgomba.

Paxillus panuoides Fr.

K. Hosszúkás levél alakú; tönkje csak néha van. 4-14 cm hosszú. Világos narancssárga, vagy sötétebb.

B. Eleinte fehéres, majd sárga lemezei végigfutnak a gomba külsején.

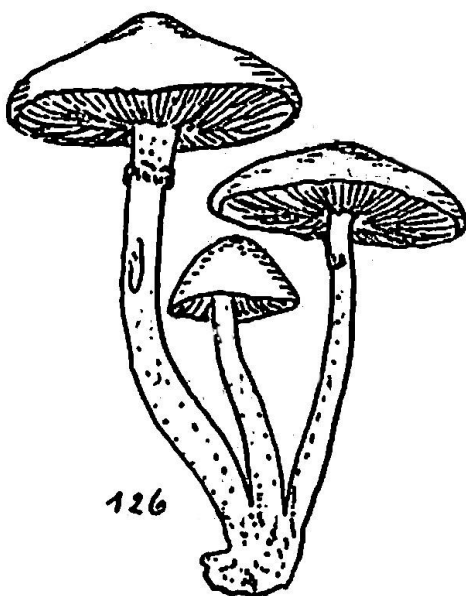
Húsa sárgás, kesernyés, bizonyára élvezhetetlen is, de még nincs kellőképpen kipróbálva. Valószínűleg két alakja van, az egyik a zömökebb olaj-sárga vagy okkersárga, a másik (*acheruntius*) inkább narancssárgába hajló. Előbbi fenyőtönkön, utóbbi vegyes erdőben, korhadó fadarabokon terem. VIII-X.

85-87. alatt 3 közönséges, földön termő cölöpgombát ismertek. Bp. Húvösvölgy.

126. Közönséges kénvirággomba

Hypholoma fasciculare Huds.

K. Színe kénsárga, piszkos-sárga, púpjá felé barnás vagy vöröses. Sima. Eleinte félgömb alakú, majd lapos, alig púpos. Széle sárgás, szálas.

B. Különféle hosszú, sűrűn álló zöldes vagy szürkéssárga lemezei a tönköt érintik.

T. Csöves, fenn mülékony fátyollal. Zöldessárga, lefelé piszkosabb, még alantabb vörösbarna szőrözéssel. 5-15 cm hosszú.

Húsa sárgás, színtartó, íze csípős, szaga se jó. E gomba mint étel legalábbis élvezhetetlen, de a legtöbb szakember mérgesnek is tartja. Kora tavasztól télig terem, korhadó fán, vagy közvetlen közelében. Bp. Mindenütt közönséges.

127. Vörhenyes kénvirággomba.

Hypholoma sublaterinum Fr.

K. 3-8 cm széles kalapja a peremen világos hússzínű, a közepe felé vörösbarnába hajló. Alakja félgömbös, majd szétterülő.

B. Sárgásszürke, sűrűn álló, különféle hosszú lemezei a tönköt érintik.

T. Vastagabb, mint 126-é, s fenn rendesen kissé duzzadt. Csöves. Csoportosan nő ki a fatönkből. Színe fenn világosabb, (zölde-sárgás-fehéres) mint a kalapok közepe. 8 cm magas, s 1 cm széles lehet.

Húsa kesernyés, fanyar, ezért nem is élvezhető, bár némely szerző ehetőnek tartja. Kora tavasztól késő őszig terem, lombhullató fa tönkjén. Bp. Hármashatárhegy, Zugliget.

128. Változékony tőkegomba.

Pholiota mutabilis Schff.

K. 2-6 cm széles, eleinte félgömbös, majd szétterül, besüpped. Színe sárgás vagy fahéjszínű.

B. Fahéj-barna, eleinte sárgás, de *soha se kén- vagy zöldessárga* lemezei a tönkhöz nőttek, különféle hosszúak.

T. 5-7 cm hosszú, 4-8 mm vastag, tömött, majd odvas. *Eleinte halványsárgás, utóbb sötétbarna gyűrűje van.* Efelett a tönk világosabb, alatta pedig sötétebb barna. Pikkelyes, érdes. Csoportos.

Húsa barnás, jó illatú és ízű, s ezáltal is megkülönböztethető 127-től és 126-tól. Ehető. Májustól novemberig terem, különféle fán, fatönkön, csoportosan.

Szárítási adatai: Aszaltan fehér-barna tarka, szemre is igen tetszetős. Jól és elég gyorsan szárad. A kalap teteje szép okkerbarna, a szélek felé, ahol bekunkorodik, elsötétülő. A lemezek megint más árnyalatú sötétbarnák. A törésfelületeken a gomba fehéren száradt húsa kicsillan.

129. Almatőkegomba.

Pholiota squarrosa Fl. Dan.

K. Gömbölyded, majd kúpos, végül szétterülő, 15 cm-ig növvő, szalmaszínű, *sötétebb merev pikkelyekkel* fedve. Száraz. Olykor sárgásrozsda-barna is.

B. Sűrűn álló, halvány zöldessárga lemezei barnák, majd rozsdabarnák lesznek.

T. 10 cm-ig nő, ekkor 1-1.5 cm széles, tömött, szívós, sárga, lefelé rozsdabarna. *Pikkelyes gyűrűje van,* mely alatt a tönk is, mint a kalap pikkelyes.

Szaga kellemetlen. Húsa keményes, de azért más gombával keverve elkészíthetjük; főzve korhadó fára emlékeztető szagát elveszti. Lombos fákon, tönkökön, vagy közelükben terem ősszel.

130. Óriás tőkegomba.

Pholiota adiposa Fr.

K. Nyálkás, vagy legalábbis hideg tapintatú. Kénsárga, arany-sárga vagy világos narancssárga, nagy, sötétebb pikkelyekkel. Domború, majd szétterülő. 25 cm-ig is megnő. Pikkelyei lehullhatnak, ekkor a száraz gomba fénylő.

123. Világító tölcsérgomba.

Clitocybe zizyphina Viv.

131. Mézszínű gyűrűs tölcsérgomba.

Clitocybe mellea Wahl.

B. Sárgás, rozsdás-vöröses lemezei a tönkhöz nőttek.

T. *Kénsárga felül, a gyűrű alatt rozsdás-barna.* Gyűrűje függő, hasadozott. Telt tönkje 20 cm hosszú, s 3 cm vastag is lehet. Pikkelyes, ragadós.

Húsa sárga, jó szagú, de rossz ízű, keserű. Tölgy, bükk vagy más lombhullató fa korhadó tönkjén terem, elszórtan vagy csoportosan, ősszel.

Ezt a szép nagy gombát magam is találtam Szőllőskén, Zemplén megyében. Hogy ehető-e, nem tudom, mert az irodalomban

nem leltem erre vonatkozó adatot, a belőle készült étel aligha lehet jóízű, mert a gomba kesernyés, rossz ízű.

131. Mézszínű gyűrűs tölcsérgomba.

Clitocybe mellea Wahl.

K. Eleinte púpos, majd laposan szétterülő, vékony húsú. 18 cm-ig nőhet. Mézszíntől kezdve sárgásbarnáig mehet a színe, sárgás, majd barnásfekete pikkelyekkel. Közepe, és pereme sötétebb. Letörölhető pikkelyek borítják.

B. Ritkán álló, néha lefutó, különféle hosszú, fehéres, rózsaszínes, végül barnás lemezei a lehulló spóra porától fehéren lisztesek.

T. Tömött. 20 cm-ig nő. 1-2 cm vastagság mellett. Sárgás testszínnű, majd zöldesbarna is, *fenn fehér vagy sárga pihés, hártyás gyűrűvel.*

Húsa fehéres vagy barnás, *édeskés-savanykás*. Szeptembertől novemberig terem különféle fatönkökön, fák tövén, vagy körülötte a földön. A fának árt, kertekben célszerű a megtámadott fát kivágni, gyökereit kiszedni. (Földön termő tölcsérgombák: 79-84.)

A gomba csirázó micéliuma által ellepett fadarab („reves” fa) éjjel kissé világít, de nem úgy, mint 123. Ehető. Bp. Zugliget, Húvösvölgy.

131. Mézszínű gyűrűs tölcsérgomba.
Clitocybe mellea Wahl.

Szépen és gyorsan szárad. Húsa vakítóan fehér, ezüstszürke futtatással, a fel-bőr, a tönk külseje és a lemezek színüket többé-kevésbé megtartják.

132. Foltos-tönkű gyűrűspereszker.

Tricholoma caligatum Viv.

K. Kisebb kiadásban mint 133. Színe ugyancsak barna. 8 cm-ig nő. Sötétbarnán pihefoltos. Fiatalon a tönkhöz barna foszlányos hártya fűzi.

B. Fehér, tönkre futó lemezei keskenyek, különféle hosszúak.

T. Világos, de *barnán* – sötétebben vagy világosabban – *tarka*. *Gyűrűje felett a tönk nem foltos*. Vastag, ha nem is, olyan arányban, mint 133. Ehhez egyébként is hasonlít, de általában kisebb termetű. Ez is, az is ehető lévén, az összetévesztés nem okozna bajt.

A pereszkergombák (68-78) általában nem gyűrűsek!

Húsa fehér, a szélek felé sárgás. Íze, szaga jó. Ősszel terem, fenyvesekben, a földön.

133. Kétszer-gyűrűs tölcsérgomba.

Clitocybe imperialis Fr.

K. Tömör húsú, a tönkbe éles határ nélkül megy át. 20 cm-ig nő. Eleinte gömb alakú, majd szétterül. Színe barna. Néha pikelyes.

B. Egyenlő hosszú, legfeljebb néha elágazó lemezei tönkre futók, jóval keskenyebbek a kalap húsánál, fehérek.

T. Tömött, 14 cm. magas, 3-5 cm. vastag. Lefelé vékonyodó, sima, olykor pikkelyes, és *két szívós gyűrűt visel.* Színe fakó sárga. *A gyűrűk színe barna, az alsó sötétebb.*

Húsa igen kemény, szagtalan. Ehető. Mindenféle erdőben terem és pedig a földön. VIII-X.

134. Ráncos tőkegomba.

Pholiota caperata Pers.

K. Eleinte félgömbös, tompa púpos, majd harangalakú, végül szétterülő. Világos vagy sötétebb dohánybarna, néha lilás árnyalattal, fiatalon fehér korpás is. 10 cm-ig nő.

B. Tönkhöz nőtt, sűrű, fehéres, majd piszkos-sárga vagy barna lemezei néha szürke foltosak vagy lilás árnyalatúak.

T. 10 cm-ig nő. Felül fehér, lejjebb piszkos sárgásbarna. *Vékonyan ráncos, sávozott gyűrűje fehér, bőrszerű.* Tömött húsú.

Nyáron és ősszel terem, fenyőerdőben. Szaga, íze kellemes. Jó, ehető gomba.

Ez a gomba földön terem. A többi tőkegombát lásd 128-130. számok alatt.

(Szemere L.: *Gombáskönyv kezdők részére*, Budapest, 1926, p.137-146)